

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی
گروه زبان شناسی و زبان های خارجی
پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی

مقایسه واژگانی سه نسل زن در شهر تهران

پژوهشگر: پرور رهبری دوست

استاد راهنما: دکتر مهدی سمائی

استاد مشاور: دکتر بهمن زندی

فصل اول

کلیات

فصل دوم

بیشینه تحقیق

فصل سوم مباحث نظری

فصل چہارم روشنی تحقیق

فصل پنجم
تجزیه و تحلیل
داده ها

فصل نهم
نتیجه گیری و
بحث

کتابنامه

پیوست ها

با سپاس بیکران از:

خداوند منان به خاطر نعمتهای بی پایان و عطای والدینی بی نظیر.

- جناب آقای دکتر سمائی به خاطر راهنمایی های بی دریغشان در طول تدوین پایان نامه.

- جناب آقای دکتر زندی جهت راهنمایی های مستمرشان در طول این دوره تحصیلی و نیز قبول زحمات مشاوره پایان نامه.

- جناب آقای دکتر سبحانی (همسرم) به خاطر داشتن حق استادی در تمام مراحل زندگی مخصوصاً در طول این مقطع تحصیلی.

- سرکار خانم دکتر روشن به دلیل این در طول این مقطع وجودشان را بزرگوارانه در کنارم حس میکردم.

- کلیه اساتیدی که در این دوره از محضرشان آموختم (آقایان دکتر علی پور، دکتر جویباری، دکتر نصیری، دکتر کریم زادگان و سرکار خانم دکتر داوری)

- همکاران دانشکده جناب آقای باقر پسندی، سرکار خانم مهناز سبحانی و سرکار خانم فتح الهی.

- کارشناس رشته در مرکز تهران سرکار خانم هاشمی به خاطر زحمات بی شائبه شان

- کارکنان کتابخانه ی دانشکده ی ادبیات دانشگاه تهران جهت همکاریشان با اینجانب
کارکنان کتابخانه ی دانشگاه علامه طباطبایی.

-کادر آموزشی دبیرستان عدالت به ویژه سرکار خانم عدیله هاشمی ریاست محترم به جهت همکاری در جمع آوری اطلاعات و حمایت شان از اینجانب.

-سرکار خانم یمینی، جناب آقای توحیدلو و سرکار خانم رجبی جهت همکاری بی بدیلشان در مراحل تدوین و تجزیه تحلیل آماری پایان نامه .

-دوستان و همکاران عزیزم سرکار خانم ها ویدا دوستکامی، عادللی، سعیدی، گرجی زاده، یوسف زاده و قیاس وند که در طول این مقطع تحصیلی حامی بنده بودند.

- و بالاخره فرزندانم حنا و وریحانه عزیز که بیشتر دوستانم بودند تا فرزندانم.....

به نام خدا

چکیده

مقدمه

زبان فارسی در طی قرون متمادی دستخوش تحولاتی بوده است. فارسی معیار در سالهای اخیر شاهد کاهش چشمگیری در تعداد گویشوران و میزان کاربرد آن در حوزه های مختلف بوده است. عوامل زیادی را میتوان در این امر دخیل دانست که یکی از آنها متغیر سن می باشد. در این پژوهش سعی بر این است تا تفاوت بین نسلی در کاربرد برخی از واژه های فارسی معیار مورد بررسی قرار گیرد.

این پژوهش میدانی جهت بررسی و مقایسه تفاوت های واژگانی گویشوران زن در شهر تهران در سه نسل (مادر - مادر بزرگ - نوه) صورت می گیرد. این پژوهش بر پایه ی پیکره زبانی متشکل از مکالمه ها - تماس های تلفنی - مصاحبه ها ، پرسشنامه انجام می شود.

روش پژوهش

روش پژوهش به صورت پیمایشی بوده است. در این پژوهش ۱۵۰ گویشور از سه گروه سنی (سالخورده-میان سال - جوان) انتخاب شده اند. نمونه مورد بررسی را حدود ۱۵۰ واژه رایج ایران که تعدادی از آنها متعلق به فارسی معیار و تعدادی دیگر متعلق به فارسی نسل امروز ی تشکیل می دهد و از شیوه ی (مصاحبه و عمدتاً پرسشنامه) مورد تجزیه و تحلیل واقع می شوند.

یافته ها

پس از جمع آوری داده های به دست آمده از مصاحبه و پرسشنامه، تحلیل آن نتایج حاصل از پژوهش به صورت سه جدول تنظیم شده اند. جدول یک شامل ویژگی جمعیت نمونه در این سه گروه سنی می باشد. جدول شماره دو که در هر مقوله سه یا شش جدول بوده است و هر جدول بر اساس همه پاسخ

های ارائه شده و در صدهایشان تنظیم شده است. در جدول شماره ی سه واژه ها به دوازده مقوله تقسیم شده اند. در این جدول درصد کاربرد واژگان در هر سه گروه سنی نشان داده می شود.

میانگین بسامدها هم با توجه به دوازده مقوله در سنین مختلف به شرح زیر محاسبه شده اند:

۱-مجموع میانگین کاربرد واژگان دوازده مقوله برای گروه سنی ۵۰ سال به بالا در فارسی معیار ۷۵/۷% و در فارسی نسل امروز ۲۷% می باشد.

۲- مجموع میانگین کاربرد واژگان دوازده مقوله برای گروه سنی ۲۷-۵۰ در فارسی معیار ۶۵/۳% و در فارسی نسل امروز ۳۵% می باشد.

۳-مجموع میانگین کاربرد واژگان دوازده مقوله برای گروه سنی ۱۵-۲۷ در فارسی معیار ۵۴/۲% و در فارسی نسل امروز ۸۷/۷% می باشد.

نتیجه گیری

در مجموع یافته های حاصل از بررسی کاربرد واژگان در سه گروه سنی از فرایند تغییر زبان در جهت کم رنگ شدن فارسی معیار حکایت دارند که برخی از این شواهد عبارتند از :

الف-گرایش به کاربرد زبان فارسی نسل امروز در گروه سنی جوان حکایت از کاسته شدن تعداد گویشوران فارسی معیار در آینده دارد.

ب-کار برد واژگان در گفتار گویشوران با افزایش سن ارتباط مستقیم دارد.

فهرست عناوین.....	صفحه
چکیده.....	۱
فصل اول: کلیات.....	۳
۱-۱- بیان مسئله.....	۴
۱-۱-۱- زبان و جامعه.....	۴
۲-۱-۱- زبانشناسی اجتماعی.....	۶
۲-۱- مسئله پژوهش.....	۸
۳-۱- هدف پژوهش.....	۹
۴-۱- سوالات پژوهش.....	۱۰
۵-۱- فرضیه های پژوهش.....	۱۱
۶-۱- تعریف مفاهیم.....	۱۱
فصل دوم: پیشینه ی تحقیق.....	۱۳
۱-۱-۲- پیدایش اطلس گویشی.....	۱۴
۳-۱-۲- گیلرون.....	۱۵
۴-۱-۲- کوراس.....	۱۵
۵-۱-۲- عوامل اجتماعی موثر بر تغییر زبان.....	۱۶
۲-۲-۲- پژوهشگران غیر ایرانی.....	۱۶
۱-۲-۲-۲- فیشر.....	۱۶
۲-۲-۲-۲- لیاو.....	۱۶
۳-۲-۲-۲- ترادگیل.....	۱۷
۳-۲- گویش ها و زبان ها.....	۱۸
۲-۳-۲- پژوهشگران غیر ایرانی.....	۱۸
۱-۲-۳-۲- ولف کانگ ویرک.....	۱۸
۲-۲-۳-۲- بلوم وگامپرز.....	۱۹
۳-۲-۳-۲- گرین فیلد.....	۱۹
۴-۲-۳-۲- گال.....	۲۰
۵-۲-۳-۲- پرشر.....	۲۱
۶-۲-۳-۲- فسولد.....	۲۱
۷-۲-۳-۲- دوریان.....	۲۳
۸-۲-۳-۲- ساپیر.....	۲۵
۹-۲-۳-۲- هامفری.....	۲۵
۱۰-۲-۳-۲- یسپیرسن.....	۲۶
۱۱-۲-۳-۲- لیکاف.....	۲۷
۲-۴-۲- پژوهشگران غیر ایرانی.....	۲۸
۱-۲-۴-۲- ذوالفقاری.....	۲۸
۲-۲-۴-۲- مشایخ.....	۲۹
۳-۲-۴-۲- فلاح.....	۲۹
۴-۲-۴-۲- رجب زاده.....	۳۰
۵-۲-۴-۲- جان نژاد.....	۳۰
۶-۲-۴-۲- جویباری.....	۳۰
۵-۲- خلاصه و نتیجه بحث.....	۳۰
فصل سوم: مباحث نظری.....	۳۳
۱-۳- مباحث نظری.....	۳۴
۱-۱-۳- زبان و عوامل اجتماعی.....	۳۴
۱-۱-۳- طبقه اجتماعی.....	۳۴
۲-۱-۳- سبک.....	۳۶
۳-۱-۳- تحصیلات.....	۳۷

۳۸ ۴-۱-۳ حرفه
۳۸ ۵-۱-۳ قومیت
۳۹ ۶-۱-۳ جنسیت
۴۰ ۷-۱-۳ سن
۴۲ ۲-۳ جامعه‌زبانشناختی-اجتماعی دختران
۴۴ فصل چهارم: روش تحقیق
۴۵ ۴-روش تحقیق و جمع‌آوری داده‌ها
۴۵ ۱-۴-۱ منابع اولیه
۴۵ ۱-۴-۱-۱ پرسشنامه
۴۷ ۱-۴-۲ ضبط ویدیویی و صوتی
۴۸ ۲-۴-۱ منابع ثانویه
۴۹ ۳-۴-۱ موضوع
۴۹ ۴-۴-۱ موانع و مشکلات
۵۱ فصل پنجم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۵۳ ۲-۵-۱ جمعیت نمونه
۵۴ ۳-۵-۱ ابزار تحقیق
۵۵ ۴-۵-۱ ابزار تجزیه و تحلیل آماری
۵۶ ۱-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله عشق و عاطفه
۶۵ ۲-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله نفرت
۷۳ ۳-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله زشتی
۸۱ ۴-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله زیبایی
۸۹ ۵-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله ایجاد ارتباط
۹۴ ۶-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله ابراز علاقه
۹۹ ۷-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله چاپلوسی
۱۰۴ ۸-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله افراد مزاحم
۱۰۹ ۹-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله افراد کودن
۱۱۷ ۱۰-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله افراد فریبکار
۱۲۲ ۱۱-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله افراد معتاد
۱۲۶ ۱۲-۴-۵-۱ واژه‌های مقوله جامعه و تکنولوژی
۱۳۲ ۵-۵-۱ میانگین مجموع مقالات
۱۳۶ فصل ششم: نتیجه‌گیری و بحث
۱۳۷ ۲-۶-۱ نتایج حاصل از پژوهش
۱۳۷ ۱-۲-۶-۱ نتایج اصلی
۱۴۵ ۲-۲-۶-۱ نتایج جانبی
۱۴۶ ۳-۶-۱ پیشنهادات
۱۴۶ ۱-۳-۶-۱ پیشنهادهایی برای تغییر وضعیت موجود
۱۴۷ ۲-۳-۶-۱ پیشنهادهایی برای تحقیقات بعدی
۱۴۷ ۴-۶-۱ مشکلات و محدودیت
۱۴۹ کتابنامه
۱۵۰ منابع فارسی
۱۵۵ منابع انگلیسی
۱۵۸ پیوست‌ها

فهرست جداول

۵۴ جدول ۵-۱ ویژگی‌های جمعیت مورد بررسی بر حسب سن
----	---

۱۳۰	جدول ۵-۲-۵ درصد کاربرد و اثره های مقوله جامعه در گروه ۲۷-۱۵
۱۵۹	جدول ۳-۱ واژگان مقوله عشق و عاطفه
۱۶۰	جدول ۳-۲-واژگان مقوله نفرت
۱۶۱	جدول ۳-۳-واژگان مقوله زشتی
۱۶۲	جدول ۳-۴- واژگان مقوله زیبایی
۱۶۳	جدول ۳-۵-واژگان مقوله ایجاد ارتباط
۱۶۴	جدول ۳-۶-واژگان مقوله ابراز علاقه
۱۶۵	جدول ۳-۷-واژگان مقوله چاپلوسی
۱۶۶	جدول ۳-۸-واژگان مقوله افراد مزاحم
۱۶۷	جدول ۳-۹-واژگان مقوله افراد کودن
۱۶۸	جدول ۳-۱۰-واژگان مقوله افراد فریبکار
۱۶۹	جدول ۳-۱۱-واژگان مقوله افراد معتاد
۱۷۰	جدول ۳-۱۲-واژگان مقوله جامعه و تکنولوژی
۱۷۱	جدول ۶-۱۱آزمون نسبت برای مقوله عشق و عاطفه
۱۷۲	جدول ۶-۱۲آزمون نسبت برای مقوله نفرت
۱۷۳	جدول ۶-۱۳آزمون نسبت برای مقوله زشتی
۱۷۴	جدول ۶-۱۴آزمون نسبت برای مقوله زیبایی
۱۷۵	جدول ۶-۱۵آزمون نسبت برای مقوله ایجاد ارتباط
۱۷۶	جدول ۶-۱۶آزمون نسبت برای مقوله ابراز علاقه
۱۷۷	جدول ۶-۱۷آزمون نسبت برای مقوله چاپلوسی
۱۷۸	جدول ۶-۱۸آزمون نسبت برای مقوله افراد مزاحم
۱۷۹	جدول ۶-۱۹آزمون نسبت برای مقوله افراد کودن
۱۸۰	جدول ۶-۱۰آزمون نسبت برای مقوله افراد فریبکار
۱۸۱	جدول ۶-۱۱آزمون نسبت برای مقوله افراد معتاد
۱۸۲	جدول ۶-۱۲آزمون نسبت برای مقوله جامعه و تکنولوژی
۱۸۳	جدول ۶-۱۳آزمون نسبت برای مجموع مقالات
۱۸۴	جدول SPSS
۱۸۸	جدول توزیع خی دو

فهرست نمودار ها

- نمودار ۵-۱- مقایسه میانگین واژگان مقوله عشق و عاطفه فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۶۴
- نمودار ۵-۲- مقایسه میانگین واژگان مقوله عشق و عاطفه فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۶۴
- نمودار ۵-۳- مقایسه میانگین واژگان مقوله نفرت فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۷۲
- نمودار ۵-۴- مقایسه میانگین واژگان مقوله نفرت فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۷۲
- نمودار ۵-۵- مقایسه میانگین واژگان مقوله زشتی فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۸۰
- نمودار ۵-۶- مقایسه میانگین واژگان مقوله زشتی فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۸۰
- نمودار ۵-۷- مقایسه میانگین واژگان مقوله زیبایی فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۸۸
- نمودار ۵-۸- مقایسه میانگین واژگان مقوله زیبایی فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۸۸
- نمودار ۵-۹- مقایسه میانگین واژگان مقوله ایجاد ارتباط فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۹۳
- نمودار ۵-۱۰- مقایسه میانگین واژگان مقوله ایجاد ارتباط فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۹۳
- نمودار ۵-۱۱- مقایسه میانگین واژگان مقوله ابراز علاقه فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۹۸
- نمودار ۵-۱۲- مقایسه میانگین واژگان مقوله ابراز علاقه فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۹۸
- نمودار ۵-۱۳- مقایسه میانگین واژگان مقوله چاپلوسی فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۰۳
- نمودار ۵-۱۴- مقایسه میانگین واژگان مقوله چاپلوسی فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۰۳
- نمودار ۵-۱۵- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد مزاحم فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۰۸
- نمودار ۵-۱۶- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد مزاحم فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۰۸
- نمودار ۵-۱۷- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد کودن فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۱۶
- نمودار ۵-۱۸- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد کودن فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۱۶
- نمودار ۵-۱۹- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد فریبکار فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۲۱
- نمودار ۵-۲۰- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد فریبکار فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۲۱
- نمودار ۵-۲۱- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد معتاد فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۲۶
- نمودار ۵-۲۲- مقایسه میانگین واژگان مقوله افراد معتاد فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۲۶
- نمودار ۵-۲۳- مقایسه میانگین واژگان مقوله جامعه و تکنولوژی فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۳۱
- نمودار ۵-۲۴- مقایسه میانگین واژگان مقوله جامعه و تکنولوژی فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۳۱
- نمودار ۵-۲۵- مقایسه میانگین واژگان مجموع مقالات فارسی معیار در سه گروه سنی..... ۱۳۳
- نمودار ۵-۲۶- مقایسه میانگین واژگان جمع مقالات فارسی امروز در سه گروه سنی..... ۱۳۳

فصل اول

کلیات

۱-۱- بیان مسئله

همیشه تصور می شد که یک جامعه زبانی دارای زبانی یکپارچه و یکدست است . اما این تصور را واقعیت یکسان نیست . زبانی که ما هر روز به کار می بری م به طور قابل ملاحظه ای در حال تفسیر و دگرگونست . در این زبان هر لحظه شاهد دگرگونی درونی در تمام سطوح ساختاری (واج شناختی - نحوی - ساختواژی - کلامی ...) هستیم و گویشوران از امکانات و گزینه های متفاوت و جدیدی که زبان در اختیار آنها قرار می دهد . بهره می برند . به همین دلیل هیچ گویشوری در تمام لحظات و موقعیتهای زندگی خود در یک جامعه ی زبانی و حتی در یک گویش خاص به یک صورت سخن نمی گوید . این تغییر پذیری زبان در تجربه های زبان هر گویشوری وجود دارد و هر کس طبق اظهار نظر ادوارد ساپیر^۱ (۱۹۲۱ ص ۱۴۷) زبان شناس و مردم شناس آمریکایی بر تغییر پذیری زبان واقف است .

زبان شناسان نیز در جهان شمول بودن تغییر پذیری و گوناگونی زبان هیچ شک و تردیدی ندارند . و این هنوز یکی از واقعتهای انکار ناپذیر زبان شناسی تاریخی است از این رو زبانها ثابت و پایدار باقی نمی مانند و اصولاً شاید زبانی را نتوان یافت که دارای تنوع و گوناگونی نباشد .

۱-۱-۱- زبان و جامعه

درک و شناخت گوناگونی و تغییر پذیری زبان سبب می شود که ما زبان را صرفاً یک پدیده انتزاعی در نظر نگیریم . برخی زبان را صرفاً به عنوان ابزاری برای ارتباط و وسیله ای برای انتقال پیام می شناسند در حالیکه زبان خود پیام است . نشانه ای برای دوستی و دشمنی

^۱ - Sapir